

Razpotja slovenskega alpinizma

Poti in stranpoti himalajizma

Besedilo in Fotografije: Tone Škarja

Nedotaknjeno: Vzhodna stena Kančendzenge (južni vrh 8472 m, srednji vrh 8484 m, glavni vrh 8586 m), na levi Zemu Kang (7730 m)

Na povabilo in nazadnje priganjanje urednika PV – to sem si z idejo o »alpinistični« številki PV sam nakopal na glavo – sem si z levico podprl glavo in v desnico vzel pisalo: pred menoj bel papir, zunaj pa lep sončen dan. Dan za alpinizem in ne za razglabljanje o njem. Ker pa gre marsikak lep dan na oltar lenobe, naj gre ta za pisanje, čeprav verjetno v prazno in brez koristi.

Odprava Kangbačen 1965, zgoraj Jalung Ri (7538 m) – najvišji vrh, na katerega so prvi stopili Slovenci

Pustolovščina na gori

V okviru pojma slovenski alpinizem me pravzaprav zanima samo Himalaja. Vse drugo plezanje, od plezališč do Alp, Andov in še drugih eksotičnih hribov, je stvar posameznika in njegovih želja ter sposobnosti, tako športnih kot organizacijskih in finančnih. Če česa ne zmore sam, ima tovariša v navezi in svoj odsek, družbo sebi podobnih. Od kar velja alpinizem za pravi šport, mu pomagajo tudi država, sponzorji, društva in podobni. Himalaja pa je gorovje, ki zaradi odmaknjenosti, zapletenih dostopov, višine, državnih predpisov itn. za vsak obisk terja posebno organizacijo. Tudi solist, najspodobnejši posameznik, je le vrh piramide, ki ga podpira. Tako preprosto kot v Alpe, ko vzameš nahrbtnik in greš, na visok himalajski vrh ni mogoče. Na tem postranskem, a v resnici bistvenem področju se od starih časov ni kaj dosti spremenilo. Več letalskih zvez, podaljšane ceste, več znanja tudi na gostiteljski strani, še vedno pa je treba kar nekaj dni pešačiti do gore, postaviti bazo, poskrbeti za oskrbo in začeti »obleganje,« ki je hkrati aklimatizacija in prenašanje tovorov v višine. Vse to pa terja dobre priprave že doma. Denar ni vse. Če v bazi česa zmanjka, je težko na hitro dobiti, marsičesa bistvenega pa se sploh ne da nadomestiti. Vse te zahteve so himalajizem oblikovale kot posebno dejavnost, s posebno organizacijo že doma in z jasnim sistemom vodenja »tam«. Po svoje je to v nasprotju z duhom alpinizma, ki je predvsem svobodno gibanje po nevarnem, neznanem in težko prehodnem svetu.

Tako sem tudi sam včasih bral himalajsko literaturo: zelo na hitro sem prebrsal prvo tretjino običajno bolj »birokratskih« strani, da sem se čimprej dokopal do jedra – pustolovščine na gori. Morda prav zaradi prevlade alpinističnega duha nad organizacijskim Slovenci nismo uspeli s himalajsko odpravo v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Nikoli pozneje ni nobena ekipa tako sistematično trenirala in se pripravljala za Himalajo kot »reprezentanca« prve povojne alpinistične generacije. Šiša Pangma in/ali Manaslu sta bila cilj, vendar ob dobro pripravljeni in načrtno trenirani ekipi očitno ni bilo nikogar, ki bi odpravo zares organiziral. Razočaranje alpinistov je bilo tako veliko, da jih je veliko sploh nehalo plezati. Za Trisul nekaj let po-

znej sta PZS in Matica sestavila poseben himalajski odbor, ki se je po uspešno izvedeni odpravi razpustil in prepustil stvari komisiji za alpinizem (KA). Zaradi vedno samo posamičnih in trenutnih interesov vsakokrat na novo rojene začetne pobude nikoli niso mogle zares »meso postati«, dokler ni planinskih očetov očitno obšel – kljub zelo ateističnim časom – »sveti duh«, da so leta 1963 ustanovili komisijo za odprave v tuja gorstva (KOTG) in jo zaupali v vodenje sicer nealpinistu, vendar izjemno delovnemu Pavletu Šeguli. Sicer KOTG alpinistom ni bila nikoli všeč, vsak jo je namreč vrednotil le po njeni skrbi prav zanj osebeno (vedno premajhni!), toda slovenski alpinizem brez nje nikakor ne bi dosegel svojih največjih uspehov. »Sožitje« obeh komisij (KA in KOTG) se je – z večjimi in manjšimi trenji – nadaljevalo, v bistvu pa sta obe opravljali svoje poslanstvo. KA je skrbela za raven vzgoje in vrhunski alpinizem kot šport posameznikov, KOTG pa za doseganje ciljev nacionalnega pomena – predvsem v Himalaji, pa tudi drugod. Tako je PZS dostojno izpolnjevala vlogo nacionalne športne organizacije. Seveda je bilo sožitje nasprotij med osebnim in skupnim bolj idilično, kadar posameznik že zaradi materialnih (ne)možnosti brez PZS ni mogel »nikamor«, z naraščanjem financ, vplivom osebnih sponzorjev in morebitnim položajem v piramidi alpinistične »oblasti« pa se je tudi tleče ali prikrito nasprotje hitro razplamtelo. Vedno se pokaže, da je v ljudeh, ki uporabljajo cepin, nekaj močno prevratniškega, celo divjega (ni naključje, da so Trockega njegovi revolucionarni »tovariši« ubili prav s cepinom). Tako je Pavleta Šegulo leta 1975 (Makalu) »zrušil« Šrauf, tako je bilo leta 1993 z »odprtim pismom slovenski javnosti« peščice vrhunskih in »vrhunskih« alpinistov in ne dosti drugače pred kratkim ob odpravi Janak.

Od spalnih vreč do slave

Prvič je šlo za preveč spalnih vreč (ki so bile takrat še dragoceno blago), drugič za denar, s katerim je sponzor v celoti pokrila odpravo K2 (in za »neupravičeno« slavo tudi), tretjič pa odkrito samo za denar – pod geslom »mi sami najbolje vemo, kako porabiti denar, vi ga le preskrbite«. Bolj kot sam boj je škodljiv način (hrup, surovost), saj javnost

še vedno (?) jemlje alpinizem za čisto, bolj viteško dejavnost, pri kateri denar ni v ospredju. Razen leta 1975, ko se je spopad začel in končal v sejni sobi PZS in ga internet še ni v trenutku raztrosil po Sloveniji kot rumen cvetni prah, je vsak tak škandal alpinizmu le škodil – to se je takoj pokazalo pri (ne)podpori sponzorjev, politikov itn. V alpinizmu ni pravil in po svoje ima vsak prav – da mu le uspe. To velja v stenah in ta mentaliteta vlada tudi v dolini. Tretji faktor je slava. Nekoč je bila teže dosegljiva, saj je bila že počasnost medijev svojevrsten filter.

Danes je pomembno, kaj je na internetu, ne, kaj je res. Začrta se smer, ravna črta do vrha, pozneje pa se v strokovnem tisku povsem neopazno premakne na resnično mesto. Vplivu medijev in s tem povezanemu slavohepju se ni mogoče izogniti.

Severna stena Ramtang Čulija (Wedge Peak, 6835 m)

Dobro se spomnim naše največje odprave Everest 79, ko smo res vsi na vso moč delali za skupni uspeh na Zahodnem grebenu, in kako je to složnost načela diferenciacija med uspešneži in »preostali mi«. To je potem pri naslednjih odpravah že negativno vplivalo na vedenje in sodelovanje. Po merilih, da je uspeh le dosežen vrh – in to tudi za posameznika, ne le za odpravo – je večina himalajcev neuspešnih. Zasilnih rešitev teh težav je lahko več. Najčistejša oblika je soliranje: vse tveganje in vsa slava sta tvoja. Temu je le malokdo dorasel in še naši najboljši solisti so nekam nepopolno opravili svoja največja dejanja – v dvomih, brez vrha, pred koncem serije in podobno. V tem se kaže tudi naša narodna značilnost: pomanjkanje vztrajnosti, nesamozavest.

Tudi sprejem pri nas je enako obarvan. Dokler kak tuja zvezda (navadno slavní Reinhold Messner, za smučarje pa kdo iz njihove stroke) ne pride prav k nam potrdit, da je ta in ta res svetovni razred, mu sami kot da ne verjamemo, potem pa nas eforija kar zalije. Zanimivo je, da drugim tega ni

treba. Še nihče ni povabil kakšnega našega lastnika »zlatega cepina«, naj gre k Francozom razglasit kakega Francoza za »naj naj«. No, pokaže se pač, da te zvezde pridejo k nam promovirat predvsem sebe, in to ne na svoje stroške. Kot rečeno, posledica vsega tega je, da skuša biti vsak uspešen. Doma je to lažje. Namesto na dolge, tvegane zimske stene se pleza na ledne slapove in poledenele previse; to je sicer tehnično težko, nima pa nič opraviti z vremenskimi zankami, plazovi, slabimi snežnimi razmerami. Če ne prej, se v Himalaji pokaže, da to niso dobri načini priprave za Himalajo. Tam je gora šele na koncu dolge poti. Pod njo je treba postaviti tabor – največkrat na pustem, mrzlem ledeniku. Oduren kraj, ki ga je treba čim prej zapustiti. Sledita eden ali dva hitra poskusa, potem pa pot domov, največkrat zaradi »slabega vremena«. V Himalaji je slabo vreme pravilo in trenutki lepega vremena so priložnost, ki se je ne sme zamuditi.

Značilnost mnogih mladih je, da ne berejo himalajske literature, temveč črpajo znanje z interneta

Nedotaknjeno: Južna stena Kangčendzenge

in iz revij, zato dobe o znanih stvareh napačen vtis. Kar nekaj lepih himalajskih vzponov so posamezniki naredili v okviru večjih odprav, torej z dobro podporo pred vzponom in z varno vrnitvijo v že postavljene tabore. Vendar se za javnost te »postranske« zadeve zamolče in se poudari samo vzpon posamezne naveze ali solista. Mlad človek, že tako željan istovetenja z junaki, tej pomanjkljivi zgodbi nasede, himalajska resničnost pa ga hudo razočara. Naj se alpinizem v Alpah in nižjem skalovju še tako deli na vedno več panog in načinov plezanja (zato je lahko vse več »glavnih«), v Himalaji mu to ne pomaga – celo nasprotno. Himalaja ima vse, kar imajo druge gore, in nekaj, česar dru-

ge nimajo – veliko višino. Če višini, stenam in ledenikom dodamo še slabo vreme, neugodne snežne in ledne razmere ter veliko časovno in krajevno oddaljenost od »ljubega doma«, vidimo, da je Himalaja še vedno Himalaja in da tam »obvoznic« ni. Slovenski alpinizem se že lep čas ukvarja z razpotji, ne opazi pa, da večina poti, ki jih ubira, vodi navzdol. Za Himalajo pa je treba navzgor. Še tako vroča želja ne zniža nobenega vrha niti za meter.

Torej? Zdaj bi se članek lahko šele zares začel, a za tiste, ki vedo, kaj hočejo, je za zdaj dovolj. In »sveti duh«? Že dolgo nič takega ne frfota na podstrešju PZS. ●

Slediti notranjemu glasu, ki nas kliče

Razmišljanje mlajše generacije

Besedilo: Aljaž Anderle

V sedemdesetih in osemdesetih letih se je slovenski alpinizem dvignil na mednarodni oder z vrsto dosežkov, ki so jih dosegli ljudje, danes zapisani v zgodovino kot legende slovenskega alpinizma. Čeprav je šlo za nadaljevanje dela pred- in povojnih generacij, pa je bilo to zanesljivo obdobje alpinističnega razcveta in velikih dejanj. Velikih dni, bi se najbrž izrazil eden izmed soustvarjalcev tistega obdobja Stane Belak. Takrat so alpinizem zaradi splošne orientiranosti in številnih ciljev na največjih višinah enačili s himalajizmom. Spomnim se svojih plezalnih začetkov leta 1986 in pozneje, ko so me starejši napol v šali spraševali, kdaj bom šel pa kaj v Himalajo ... Pot v Himalajo je bila predestinacija alpinistov tistega časa. Vsaj tistih, ki so si prizadevali za vrhunskost.

Nova realnost?

Od preloma devetdesetih let prejšnjega stoletja pa se vedno bolj očitno in včasih boleče soočamo s spremenjeno situacijo. Alpinizem je doživel notranje spremembe – spremenili s(m)o se alpinisti. Slovenski alpinizem je v tranziciji, tako kot je v tranziciji družba, v kateri alpinisti živijo. Povečujejo se individualizem, tržni odnos in preračunljivost. Ena izmed največjih novosti v podobi alpinista današnjega časa je nekakšna ležernost, nagnjenje k udobju. Ne vem, če je ta izraz pravi, ampak dandanes se hodi in pleza precej manj na »nož« kot včasih. Ljudje imajo na splošno manj časa, manj so pripravljeni tvegati za doseg odmevnega cilja in številnim odmevnost niti ni več cilj. Zanos in timsko delo 70. in 80. let sta bila zgodovinsko pomembna. Takrat so bili vr-